

Euroopan integraatio, alkoholijuomien hinnat ja kulutus

Jukka Salomaa

Suomi neuvottelee yhdessä muiden EY:n ulkopuolisten Pohjoismaiden kanssa erillissopimuksista EY:n kanssa turvatakseen asemansa Euroopan markkinoilla yhteisöjen sisämarkkinoiden avautuessa vuonna 1992. Tässä yhteydessä jouduttaneen maassamme ottamaan huomioon EY:n ns. valkoisen asiakirjan päätökset. Suomen alkoholiteollisuuden ja alkoholin kulutuksen kannalta erityisen tärkeä on pyrkimys erilaisesta verotuksesta johtuvan kilpailun vääristymisen poistamiseen kaventamalla verotuksen eroja. Diskriminaatiosyytösten ja EY:n vastatoimien välttämiseksi Suomessa jouduttaneen muuttamaan alkoholijuomien verotusta lähemmäksi keskieuropalaista.

Seuraavassa tarkastellaan alkoholijuomien verotusta ja hintoja sekä Euroopan integraation mahdollisia vaikutuksia alkoholijuomien hintoihin ja kulutukseen. Artikkelin perustuu Alkossa tekeillä olevaan laajempaan tutkimukseen, joten vertailussa ovat mukana tärkeimmät OECD-maat Turkkiä ja Jugoslaviaa lukuun ottamatta.

Suomalainen verojärjestelmä poikkeuksellinen

Kaikissa vertailumaissa alkoholijuomien verotus koostuu kahdesta pääkomponentista, alkoholijuomien erityisverosta ja arvonlisäverosta (VAT)/ liikevaihtoverosta (LVV). Useimmissa vertailumaissa alkoholijuomien erityisvero on määräperusteinen. Vero on määriteltä tuoteryhmittäin kiinteänä summuna tuotettua (kulutettua) juomamäärää kohden. Lisäksi veromäärä on usein porrastettu tuotteiden alkoholipitoisuuden mukaan ja nousee alkoholipitoisuuden noustessa (Horgan & al. 1986).

Suomessa, Japanissa ja Portugalissa alkoholijuomien erityisvero on arvoperusteinen. Suomessa erityisvero on määriteltä prosentteina tuoteryhmän arvosta. Veroprosentti on alhaisin

keskioluella, korkein viineillä ja väkeillä juomilla. Portugalissa järjestelmä on samantapainen. Japanissa oluen erityisvero on määräperusteinen ja muiden alkoholijuomien erityisvero joko määrä- tai arvoperusteinen tuotteen arvosta riippuen. Myös useimmissa SEV-maissa alkoholijuomien verotus on arvoperusteinen. Ruotsissa ja Norjassa oluen erityisvero on määräperusteinen, mutta väkevien juomien ja viinien erityisvero koostuu kahdesta osasta: määräperusteisesta ja arvoperusteisesta.

Suomen alkoholiverojärjestelmään liittyy erityispiirre, jota ei ole missään vertailumaissa. Suomessa keskeinen veronluoteinen maksu on viidenneksen valtion alkoholituloista kattava Alkon ylijäämä siltä osin, kuin se ylittää ns. normaalivoiton. Vaikka tätä erää lainsäädännössä ei ole käsitelty verona, niin taloudellisessa mielessä se on alkoholin kulutukseen kohdistuva vero. Vertailtaessa kansainvälisesti alkoholijuomien verorasitusta se joudutaan ottamaan huomioon.

Määräperusteisen ja arvoperusteisen verojärjestelmän välillä on olennainen ero. Määrävero kohdistaa periaatteessa veron eri juomaryhmissä ja eri juomissa markkoina puhtaasti alkoholin määräyksikköön. Suomen verojärjestelmä lähtee periaatteessa siitä, että jokaisesta alkoholijuoman ostamiseen käytetystä markasta maksetaan juomaryhmittäin yhtä suuri osuus veroa. Tämä johtaa tuotteittain hyvin erilaiseen hintarakenteeseen yleisimmin noudatettuun määräperusteiseen järjestelmään verrattuna.

Talusteorian mukaan haittaa tuottavan hyödykkeen optimaalisen verotuksen tulisi olla suoraan verrannollinen hyödykkeen aiheuttamaan haittaan (tai haittasisältöön) (ks. esim. Suoniemi 1987). Jos alkoholijuoman sisältämän alkoholimäärän katsotaan mittaavan suoraan sen aiheuttamaa haittaa, tulisi puhdasta alkoholia kohden lasketun veron olla ainakin liki-

Taulukko 1. Verotuksen määrä juomaryhmittäin vuoden 1984 hinnoin, mk/l 100 %:n alkoholia

	erityis- vero	väkevät VAT	yht.	erityis- vero	viinit VAT	yht.	erityis- vero	olut VAT	yht.	kaikki keski- määr.
Suomi	210,7 ¹	46,9	257,6	156,8 ¹	39,5	196,3	96,7 ¹	39,7	136,4	200,7
Norja	256,8	61,2	318,0	44,7	47,7	92,4	111,7	49,7	161,4	202,8
Ruotsi	238,0	64,3	302,4	37,0	38,4	75,4	51,7	42,5	94,3	173,6
Belgia	53,6	24,7	78,2	7,9	23,9	31,9	9,5	10,1	19,6	33,2
Tanska	145,5	45,3	190,8	38,9	37,3	76,3	50,2	30,8	81,0	95,8
Ranska	46,0	24,4	70,4	0,7	7,9	8,6	2,0	8,5	10,5	18,6
Saksan liittotasavalta	50,1	68,4	118,5	6,4	25,4	31,8	5,2	16,0	21,2	42,9
Irlanti	102,2	51,3	153,5	64,9	42,3	107,1	74,9	35,0	109,9	119,5
Italia	9,4	14,6	24,0	0,5	5,8	6,3	12,1	11,0	23,1	9,5
Hollanti	55,3	14,9	70,2	7,6	17,4	25,0	17,5	14,2	31,7	40,6
Portugali	8,9	0,0	5,4
Espanja	15,4	0,0	1,8
Iso-Britannia	89,6	22,3	111,9	35,4	19,5	54,9	43,0	13,0	56,0	68,2
Itävalta	36,5	18,3	54,8	11,3	18,0	29,3	14,0	10,7	24,8	30,6
Sveitsi	54,7	8,4	63,1	0,0	7,4	7,4	9,0	8,7	17,7	21,1
Australia	110,0	1,0	61,7
Uusi-Seelanti	85,8	20,6	50,5
Kanada	139,1	23,9	163,0	40,4	21,6	62,1	60,5	18,8	79,2	104,7
USA	52,3	13,3	16,9

¹Sisältää Alkon ylijäämän.

Lähteet: Powell 1988; Horgan & al. 1986; Alkoholitilastollinen vuosikirja 1984

main yhtä suuri kaikissa juomaryhmissä. Jos taas katsotaan, että alkoholijuoman aiheuttama haitta on sitä vähäisempi, mitä miedommasta juomasta on kysymys, tulisi puhdasta alkoholia kohden lasketun veron olla miedoilla juomilla pienempi kuin väkevillä ja kaikkein pienin oluilla. Vertailumaissa sovellettu määrävero on periaatteellisilta lähtökohdiltaan tämän haittaveron kaltainen. Sen sijaan suomalainen verojärjestelmä on eräänlainen haittaveron ja ylellisyysveron sekoitus, johon liittyy tulonjakotavoite.

Nykyisin taloustieteilijät ovat kuitenkin sitä mieltä, että hyödykeverotuksella ei pystytä tulonjakotavoitteita tehokkaasti toteuttamaan. Modernissa hyvinvointiyhteiskunnassa valtion tulonjakotavoitteet hoidetaan tuloverotuksella ja tulonsiirroin. Vastaavasti haittaa aiheuttavaa tuotantoa tai kulutusta pyritään kontrolloimaan verottamalla tätä toimintaa suhteessa sen aiheuttamaan haittaan.

Raskain verotus Pohjoismaissa

Taulukossa 1 esitetään eri lähteistä saatujen tietojen perusteella lasketut arviot verotuksen markkamääräisestä tasosta eri maissa. Vaikka laskelmat perustuvat joihinkin yksinkertaisiin oletuksiin eräiden maiden osalta, ne antanevat riittävän oikean kuvan verotuksen tasoeroista maittain.

Vaikka useimmissa vertailumaissa sovellettu määrävero on lähtökohdiltaan haittaveron kaltainen, alkoholijuomien verotus on vain yhdessä suhteessa edellä esitetyn talousteorian tuloksen mukainen. Väkevien juomien verotus on kaikissa vertailumaissa raskaampi kuin mietojen juomien. Mietojen juomien kesken verotus ei enää ole tässä mielessä johdonmukaista, sillä vain viidessä vertailumaissa viinien verotus on raskaampaa kuin oluen. Suomen lisäksi vain olutmaissa oluen verotus on yhtä raskasta tai kevyempää kuin viinien (taulukko 1).

Taulukko 2. Hintaindeksi OECD-maissa vuonna 1985 (USA=100)

	alkoholi-juomat	kotital.kulutus	suht. reaali-hinta
Suomi	170,0	103,0	165,0
Norja	193,0	107,0	180,4
Ruotsi	150,0	95,0	157,9
Belgia	63,0	77,0	81,8
Tanska	99,0	96,0	103,1
Ranska	58,0	82,0	70,7
Saksan liittotasavalta	52,0	86,0	60,5
Irlanti	98,0	79,0	124,1
Italia	50,0	68,0	73,5
Hollanti	57,0	75,0	76,0
Portugali	49,0	41,0	119,5
Espanja	29,0	54,0	53,7
Iso-Britannia	78,0	73,0	106,8
Itävalta	60,0	84,0	71,4
Sveitsi	0,0	0,0	100,0
Australia	113,0	86,0	131,4
Uusi-Seelanti	117,0	64,0	182,8
Japani	152,0	89,0	170,8
Kanada	118,0	90,0	131,1
USA	100,0	100,0	100,0

Lähde: Purchasing... 1987

Japani on OECD-maista ainoa, jossa verotuksen taso nousee juomaryhmän alkoholipitoisuuden laskiessa (Horgan & al. 1986). Suomessa väkevien juomien suhteellinen verotus (esim. oluen verotukseen verrattuna) on lievempää kuin muissa vertailumaissa Irlantia, Italiaa ja Espanjaa lukuun ottamatta. Toisaalta viinien suhteellinen verotus on Suomessa ankaraa. Vain Belgiassa viinien suhteellinen verotaso on yhtä korkea kuin Suomessa.

Alkoholijuomien verotaso on Pohjoismaissa omaa luokkaansa ja on moninkertainen useimpien vertailumaiden verotasaan nähden. Keskimäärin verotus on raskainta Suomessa ja Norjassa. Suomessa väkevien juomien verotus on lähempänä vertailumaiden yleistä tasoa kuin muiden juomaryhmien ja selvästi lievempää kuin Ruotsissa ja Norjassa. Vertailumaiden tasoon verrattuna kaikkein raskainta on viinien verotus Suomessa. Jopa Ruotsissa ja Norjassa viinien verotus on alle puolet Suomen verotuksesta (taulukko 1).

Pohjoismaissa huippuhinnat

Alkoholijuomien hintatasosta maittain päätuoteryhmissä ei ole saatavissa luotettavaa, vertailukelpoista tietoa. Sen sijaan kaikkien alkoholijuomien vähittäismyyntihinnoista on OECD:n julkaisemat yhtenäisin perustein lasketut hintaindeksit vuodelta 1985 (taulukko 2). Samassa julkaisussa esitetään vastaavat hintatasoindeksit tärkeimmille kulutus- ja huoltotase-erille sekä kokonaiskulutukselle ja bruttokansantuotteelle.

Alkoholijuomien vähittäismyyntin hintatasoerot maittain ovat yhdenmukaiset verotasoerojen kanssa. Suhteelliset hintatasoerot ovat kuitenkin pienemmät kuin verotasoerot, sillä absoluuttialkoholilitraa kohden lasketut tuotantokustannukset ja yrittäjävoitto vaihtelevat maittain huomattavasti vähemmän kuin vero (taulukko 3). Taulukossa 3 on OECD:n hintaindeksit muunnettu absoluuttialkoholilitraa kohden lasketuiksi markoiksi, jolloin on saatu arviot hinnanmuodostuseristä (verot sekä kustannukset).

Alkoholijuomien vähittäismyyntin hintataso on Suomessa Norjan jälkeen vertailumaiden korkein. Pohjoismaiset monopolimaat ja Japani ovatkin hintatasoltaan omaa luokkaansa. Näissä maissa vähittäismyyntin hintatasoindeksin arvo on vähintään 150, kun se seuraavassa ryhmässä (Irlanti, Kanada, Uusi-Seelanti, USA, Australia ja Tanska) on noin 100. Alkuperäisissä EEC-maissa ja Itävallassa hintataso on hyvin yhtenäinen ja indeksin arvo on 52–60. Alhaisin hintataso on Portugalissa ja Espanjassa (taulukko 2).

Jos alkoholijuomien hintatasoa verrataan koko kulutuksen hintatasoon, ei tilanne olennaisesti muutu. Useimmissa maissa alkoholijuomien suhteellinen hintataso on korkeampi kuin yleinen hintataso, joten ”suhteellisen reaalihintatasoindeksin” arvot ovat hieman pienemmät kuin ”nimellishintatasoindeksin”.

Yhtenäinen verotus — hinnat puoleen

EY:n valkoisen asiakirjan tavoitteiden toteuttamiseksi alkoholijuomien osalta Euroopan komissio on tehnyt ehdotuksen alkoholijuomien verotuksen yhtenäistämistä. Ehdotetut verot ovat EY:n jäsenmaiden nykyisen verotuksen

Taulukko 3. Alkoholijuomien hinta ja sen komponentit vuoden 1984 hinnoin, mk/l 100 %:n alkoholia

	hinta	valmistus- ja jakelukustannukset	kokonaisvero	verosta %
Suomi	260,4	59,7	200,7	77,1
Norja	307,5	104,7	202,8	66,0
Ruotsi	239,0	65,4	173,6	72,7
Belgia	100,4	67,1	33,2	33,1
Tanska	157,7	61,9	95,8	60,7
Ranska	92,4	73,9	18,6	20,1
Saksan liittotasavalta	82,8	39,9	42,9	51,8
Irlanti	156,1	36,7	119,5	76,5
Italia	79,7	70,2	9,5	11,9
Hollanti	90,8	50,2	40,6	44,7
Portugali	78,1
Espanja	46,2
Iso-Britannia	124,3	56,0	68,2	54,9
Itävalta	95,6	65,0	30,6	32,0
Sveitsi	21,1	..
Australia	180,0
Uusi-Seelanti	186,4
Kanada	188,0	83,3	104,7	55,7
USA	159,3

keskitasoa, ja verotus toteutettaisiin EY:n jäsenmaiden käytännön mukaisesti määräverona (taulukko 4).

On luultavaa, että ehdotuksen mukaiseen verojärjestelmään ei ainakaan kovin nopeassa tahdissa siirrytä edes EY:n jäsenmaissa. Pohjoismaiden nykyinen verotaso poikkeaa kuitenkin niin paljon EY-maiden nykyisestäkin tasosta, että jonkinlaiset muutokset saattavat olla tarpeen mahdollisten EY-sopimusten yhteydessä. Verotuksen poikkeuksellinen rakenne Suomessa (väkevien juomien suhteellisen lievää ja viinien suhteellisen ankara verotus) aiheuttaa lisäpainetta verotuksen muuttamiseksi.

Ehdotuksen mukainen vero on vain viidennes Suomen nykyisestä tasosta, joten sen soveltaminen merkitsisi dramaattista hintatason pudotusta Suomessa. Sama pätee muihin Pohjoismaihin. Taulukoissa 5 ja 6 on esitetty laskelmat siitä, miten Euroopan komission ehdotuksen toteuttaminen vaikuttaisi vertailumaiden vero-

Taulukko 4. Ehdotettu alkoholijuomien erityisveron taso Euroopan yhteisöissä, mk vuoden 1988 valuuttakurssiin

	mk/l	mk/l 100 %:n alkoholia
väkevät juomat	—	63,23
miedot viinit	0,85	7,04
kuohuviinit	1,49	12,44
väkevät viinit	3,55	19,00
olut (n. 5-til.pros.)	0,85	16,92

Lähde: Proposal. . . 1987

Taulukko 5. Veroehdotuksen vaikutus juomaryhmittäin, muutos mk/l 100 %:n alkoholia

	väkevät	viinit	olut	keskimäärin
Suomi	-189,7	-173,6	-102,4	-151,7
Norja	-205,1	-37,7	-97,9	-124,4
Ruotsi	-186,3	-30,2	-37,9	-96,1
Belgia	-1,9	0,7	4,4	1,9
Tanska	-93,8	-31,6	-36,4	-43,6
Ranska	5,7	6,3	11,8	7,0
Saksan liittotasavalta	1,6	0,6	8,6	5,2
Irlanti	-50,5	-57,4	-61,1	-58,6
Italia	42,3	6,5	1,7	9,8
Hollanti	-3,6	0,6	3,7	2,9
Portugali	42,8	7,0	8,4	9,6
Espanja	36,4	7,0	12,0	15,8
Iso-Britannia	-37,9	-27,6	-29,2	-30,8
Itävalta	15,2	4,3	0,2	0,2
Sveitsi	-3,0	7,0	4,8	4,5
Australia	-59,3	7,1	-47,9	-33,9
Uusi-Seelanti	-34,1	-11,7	-36,7	-30,5
Kanada	-87,4	-33,5	-46,7	-58,4
USA	-0,6	-6,0	-3,1	-2,6

tu- ja hintatasoon. Laskelmat on tehty vuoden 1984 hinnoin, koska suurin osa käytettävissä olevista tiedoista on vuosilta 1984/85. Vertailulukuja laskettaessa on Suomessa valtiolle tuloulettavaa Alkon ylijäämää pidetty erityisverona, joten se sisältyy komission ehdotuksen mukaiseen erityisveron kokonaismäärään.

Taulukko 6. EY-ehdotuksen mukaiset verot ja muut hintakomponentit, mk/l 100 %:n alkoholia vuoden 1984 hinnoin

	erityis- vero	VAT/ LVV	kustannukset + voitot	hinta	hinnan- muutos
Suomi	31,6	17,4	59,7	108,7	-151,7
Norja	25,2	53,2	92,8	171,2	-124,4
Ruotsi	27,3	50,3	56,1	133,7	-96,1
Belgia	18,9	16,3	63,3	98,4	1,9
Tanska	17,7	34,5	55,9	108,1	-43,6
Ranska	15,0	10,6	70,3	95,9	7,0
Saksan liittotasavalta	19,4	28,6	36,7	84,8	5,2
Irlanti	21,8	39,1	30,7	91,6	-58,6
Italia	12,2	7,1	67,1	86,4	9,8
Hollanti	22,5	15,2	46,1	83,8	-2,9
Portugali	10,8	84,7	9,6
Espanja	20,2	60,2	15,8
Iso-Britannia	20,9	16,5	51,2	88,7	-30,8
Itävalta	16,2	14,6	61,3	92,1	0,2
Sveitsi	17,6	4,5
Australia	17,0	139,2	-33,9
Uusi-Seelanti	21,3	148,7	-30,5
Kanada	25,5	20,9	76,0	122,4	-58,4
USA	26,4	150,6	-2,6

Taulukko 7. Alkoholijuomien hinnanmuodostus ja myynnin hintataso Suomessa vuonna 1988, mk/l 100 %:n alkoholia

	hinta	toteutunut		muut maksut	kust.+ voitto	EY-ehdotus		hinta	hinnanmuutos	
		erityis- verot ¹	LVV			erityis- verot	LVV		mk/ l	%
keskiolut	286,5	95,2	50,3	1,7	139,3	16,9	29,8	186,0	-100,5	-35,1
vahva olut	322,3	179,4	54,1	1,1	87,7	16,9	24,1	150,7 ²	-171,6	-53,2
long drink -juomat	377,6	271,5	65,5	0,9	39,7	63,2	19,6	122,5	-255,2	-67,6
miedot viinit	350,6	219,2	58,1	0,9	72,4	7,5	15,2	95,1	-255,5	-72,9
väkevät viinit	307,3	203,9	49,2	0,9	53,3	19,0	13,8	86,1	-221,2	-72,0
muut väkevät juomat	396,7	283,5	63,5	1,1	48,6	63,2	21,3	133,1	-263,6	-66,4
viinat	367,5	276,5	58,7	1,0	31,3	63,2	18,0	112,5	-255,0	-69,4
yhteensä	337,7	205,6	55,9	0,9	75,3	38,0	21,4	134,7	-203,0	-60,3

¹Sisältää Alkon ylijäämän.

²Jakelukulut/vol.litra yhtä suuret.

Suurimmat veronalennukset jouduttaisiin toteuttamaan Pohjoismaiden monopolimaissa. Keskimääräinen alennus olisi suurin Suomessa, erityisesti viineissä ja väkevissä juomissa. Erityisveron alenemisen myötä alenisi myös hintataso ja putoaisi lähes puoleen nykyisestä. Suomessa hintataso laskisi enemmän kuin erityisveron vähenemisen verran. Tämä johtuu tuotteen

loppuhinnasta lasketun liikevaihtoveron alenemisestä, jonka vuoksi vähittäismyyntihinnat putoavat Suomessa yli 50 prosenttia.

Taulukossa 7 esitetään laskelma ehdotetun verotason soveltamisen vaikutuksista Alkon myynnin hintoihin Suomessa vuoden 1988 hinnoin ja määrin. Keskimäärin vähittäismyyntihintojen alennus on yli 55 prosenttia. Anniske-

Taulukko 8. Alkoholijuomien toteutunut ja arvioitu kulutus, l 100 %:n alkoholia 18 vuotta täyttänyttä asukasta kohden

	1980		1988		1988	
	toteutuma		toteutuma		EY-hinnoin	
	litraa	osuus-%	litraa	osuus-%	litraa	osuus-%
keskiolut	2,07	24,4	2,43	25,7	2,0 — 2,3	16
vahva olut	1,41	16,7	2,00	21,1	2,0 — 2,3	16
long drink -juomat	0,25	3,0	0,31	3,3	0,3 — 0,4	3
miedot viinit	0,39	4,6	0,60	6,3	2,1 — 2,3	17
väkevät viinit	0,60	7,1	0,38	4,0	1,4 — 1,5	11
muut väkevät juomat	2,42	28,6	2,51	26,5	2,7 — 3,0	21
viinat	1,31	15,5	1,34	14,1	2,0 — 2,2	16
yhteensä	8,45	100,0	9,47	100,0	12,5 — 14,0	100
kulutus/asukas	6,31		7,27		9,5 — 10,5	

lussa hinnat laskevat vain noin 30 prosenttia, sillä muut kustannukset (työvoima- ja pääomakulut sekä yrittäjävoitto) pysyvät muuttumattomina. Näin ollen alkoholijuomien kokonaiskulutuksen hinnat laskevat vajaat 50 prosenttia vuoden 1988 kulutusmäärin laskien.

Kulutuksen rakennemuutos- ja kasvupaineita

Jos alkoholijuomien kuluttajahinnat alenisivat Suomessa taulukon 7 mukaisesti, eivät kulutuksen rakenne ja taso luonnollisesti säilyisi vuoden 1988 mukaisina. Oluiden tuotantokustannukset ovat huomattavasti suuremmat kuin muiden juomaryhmien ja veronalennukset olisivat pienemmät kuin muiden juomaryhmien. Tämä merkitsee sitä, että suomalaisten oluiden alkoholin hinta muodostuisi merkittävästi korkeammaksi kuin muiden juomaryhmien. Erityisesti keskioluen hinnan alennus jäisi suhteellisen vaatimattomaksi. Eniten laskisivat viinien hinnat, ja ne olisivat alkoholihinnaltaan halvimpia tuotteita.

Nykyisin käytettävien tuoteryhmäkohtaisten ennustemallien avulla on vaikea arvioida kymmenien prosenttien suuruisten hinnanmuutosten vaikutusta kokonaiskulutukseen. Tämä johtuu siitä, että mallien oletukset eivät välttämättä päde tällaisissa erikoistilanteissa, jollaisia ei menneisyydessä ole esiintynyt. Sen sijaan alkoholijuomien tai alkoholin kokonaiskulutusta selittävät tasomallit saattavat soveltua tä-

hän tarkoitukseen paremmin, sillä niitä käytettäessä voidaan sivuuttaa juomaryhmien välisten riippuvuuksien arviointi.

Taulukossa 8 esitetään vuosien 1980 ja 1988 toteutunut kulutus juomaryhmittäin sekä arvio kulutuksen tasosta ja rakenteesta taulukon 7 mukaisella hintakehityksellä. Arvio kokonaiskulutuksen tasosta on saatu alkoholin (etanolia) kokonaiskulutusta selittävillä lineaarisilla ja log-lineaarilla tasomalleilla, joita on estimoitu käynnissä olevan laajemman vertailututkimuksen yhteydessä. Kulutuksen rakennearviot perustuvat Alkossa käytössä olevan tuoteryhmäkohtaisen suunnittelu- ja simulointimallin tuloksiin, jotka on sovitettu arvioituun kokonaiskulutuksen tasoon.

Arvioiden mukaan 18 vuotta täyttänyttä asukasta kohden laskettu alkoholin kokonaiskulutus nousisi nykyisestä 9,5 litrasta 12,5–14 litraan. Asukasta kohden laskettu kulutus nousisi siten nykyisestä 7,3 litrasta 9,5–10,5 litraan. Vaikka kulutus nousisi 30–40 prosenttia, ei kohonnut kulutustaso olisi kansainvälisesti poikkeuksellisen korkea. Esimerkiksi vuonna 1985 puolet kaikista OECD-maista oli sellaisia, joissa kulutusikäistä¹ asukasta kohden laskettu alkoholin kokonaiskulutus oli yli 12 litraa.

¹Kulutusikäiseen väestöön kuuluviksi on laskettu kaikki ne, jotka määrätyn iän saavutettuaan voivat lain mukaan ilman lisärajoituksia ostaa jotain alkoholijuomaa. Jos laissa ei tällaista ikärajaa ole määritelty, on kulutusikäiseksi laskettu kaikki 15 vuotta täyttäneet.

Viinien kulutus kasvaisi

Tuoreimpien estimointitulosten mukaan muuttuu oluiden ja long drink -juomien kulutus eri juomaryhmistä vähiten niiden hinnan muuttuessa (ts. näiden juomien hintajousto on alhainen). Vastaavasti väkevilla viineillä ja väkevilla juomilla on suurimmat hintajoustot. Näin ollen Euroopan komission ehdotuksen mukaisen verotuksen toteuttaminen johtaisi suurimpiin hinnan alennuksiin niissä juomaryhmissä, joissa kulutus reagoi voimakkaimmin hinnan muutoksiin, ja päinvastoin. Tämä merkitsisi oluiden kulutusosuuden laskua ja muiden juomien, erityisesti viinien ja muiden väkevien juomien, kulutusosuuden nousua.

Väkevien juomien kulutustaso on Suomessa jo nyt poikkeuksellisen korkea. Vuonna 1987 asukasta kohden laskettu väkevien juomien kokonaiskulutus oli Suomessa OECD-maiden korkein. Vain eräissä pienissä SEV-maissa kulutuksen taso oli korkeampi kuin Suomessa. Suomessa väkeviä juomia kulutettiin 3,2 litraa asukasta kohden, Tšekkoslovakiassa 3,3 litraa ja Puolassa, Unkarissa sekä DDR:ssä 4,7–5 litraa asukasta kohden. Ennustemallien mukaan asukasta kohden laskettu väkevien juomien kulutus nousisi Suomessa yli 5 litraan, mikä ei liene uskottavaa. Kymmenen viime vuoden aikana väkevien juomien kulutus on pysytellyt kolmen litran tuntumassa. Arvioissa onkin oletettu, että väkevien juomien asukasta kohden laskettu kulutus ei Suomessa nousisi yli 4 litran. Tästä syystä erityisesti viinien kulutuksen kasvu jäisi vähäiseksi. Toisaalta alkoholihinnaltaan nykyisin halvat juomat, oluet, olisivat uudessa järjestelmässä kalleimpia. Toisaalta viinien alkoholihinta olisi huomattavasti alhaisempi kuin muiden juomaryhmien. Tästä syystä oluiden kulutus ei olennaisesti kasvaisi, mutta viinien kulutus lähes nelinkertaistuisi (taulukko 8).

Esitetty kehitys merkitsisi myös valtion alkoholitulojen voimakasta supistumista. Alkoholilitraa kohden laskettujen verotulojen aleneminen viidennekseen nykytasosta ja siitä aiheutuva 30–40 prosentin kulutuksen kasvu vähentäisivät valtion verotuloja noin 6 miljardia markkaa.

Pienemmätkin muutokset toisivat ongelmia

Edellä on esitetty arvioita verojärjestelmän muutoksesta, jota tuskin koskaan sellaisenaan toteutetaan. Laskelmat kuitenkin osoittavat, että esitettyä paljon pienemmätkin muutokset aiheuttavat muutoksia kulutuksen tasossa ja rakenteessa sekä valtiontaloudessa. Laskelmat myös osoittavat, että mahdollisten verojärjestelmän muutosten vaikutuksia on syytä tarkkailla, ennen kuin mitään lopullisia päätöksiä tehdään.

Ulkoasiainministeriön kauppapoliittisen osaston apulaisosastopäällikkö Antti Satuli arvioi äskettäin, että mahdollisten EY-sopimusten jälkeenkin alkoholijuomien verotuksen taso jäisi Suomen itse määrättäväksi. Kuitenkin periaatteena tulee hänen mukaansa olla, että verotus kohtelee neutraalisti eri juomalajeja. Yksi ongelma saattaa tulla siitä, että nykyisen hintapolitiikkamme katsotaan suosivan kotimaista olutta ulkomaisten viinien kustannuksella (EY-yhteistyö...1989).

Tämän ongelman välttämiseksi viinien suhteellista hintaa olisi alennettava. Alennus voidaan toteuttaa laskematta alkoholijuomien kokonaiskorotuksen tasoa. Tämänsuuntaisia ajatuksia on mm. pääjohtaja Heikki Koski jo esittänyt julkisuudessa.

Miten tämänkaltainen hintarakenteiden muutos vaikuttaa kulutukseen, riippuu siitä, millaisiksi hinnat tuotetasolla muodostuvat. Tähän puolestaan vaikuttaa olennaisesti se, säilyykö verojärjestelmämme muutoin nykyisellään vai siirrytäänkö Suomessa lähemmäksi määräperusteista haittasuojajärjestelmää.

Kirjallisuus

Alkoholitilastollinen vuosikirja, 1984–1988. Helsinki: Oy Alko Ab, 1985–1989

EY-yhteistyö ei esteenä itsenäiselle alkoholipolitiikalle. Apulaisosastopäällikkö Antti Satulin haastattelu. Alkoholipolitiikka 54 (1989): 1, 45–47

Horgan, M. & Sparrow, M. & Brazeau, R.: Alcoholic beverage taxation and control policies. Ottawa: Brewers' Association of Canada, 1986

Powell, Melanie: Data note-15. Alcohol and tobacco tax in the European Community. British Journal of Addiction 83 (1988): 8, 971–978

Proposal for a council directive, concerning approximation of the rates of excise duty on alcoholic beverages and on the alcohol contained in the other products. Commis-

sion of the European communities, COM(87) 328 final. Bryssel 1987

Purchasing power parities and real expenditures 1985. Paris: OECD, 1987

Suoniemi, Ilpo: Optimal taxation of commodities containing a common externality generating component. In: Lehtonen, P. & Somervuori, A. (eds.): A tribute to Aarni Nyberg on his 60th birthday. Helsinki 1987.

English Summary

Jukka Salomaa: Euroopan integraatio, alkoholijuo- mien hinnat ja kulutus (European integration, price and consumption of alcoholic beverages)

The article inspects taxation and price of alcoholic beverages and the possible effects of European integration on their price and consumption. In all countries included in the comparison, taxation consisted of two main components, a special tax levied on alcoholic beverages, and a value-added tax or turnover tax. In many of the countries studied, the special tax on alcoholic beverages is based on volume, the tax being levied as a fixed sum per product group. In Finland, Japan and Portugal, the special tax levied on alcoholic beverages is based on value. In Finland, the amount of special tax is determined as a percentage of the value of the product group. This percentage is lowest for medium beer and highest for wines and spirits.

According to economic theory, the optimum taxation of a detrimental commodity should be directly proportional to the disadvantages caused by the commodity (or to its hazardous content). Although the departure point of the volume-based tax levied by many countries is similar to hazard-related taxation, alcoholic beverages are in fact taxed according to the above economy theory only in one respect: In all countries included in the sample, spirits are taxed more heavily than mild alcoholic beverages. The level of tax levied on alcoholic beverages in the Nordic countries is in a class of its own, and is many times greater than that of other countries included in the sample. The mean level of taxation is highest in Finland and Norway. In Finland, taxation of spirits is closer to the mean level for the countries included in the sample, and it is clearly less than that in Sweden and Norway. Compared to the level of the

sample countries, wines are taxed most heavily in Finland; even in Sweden and Norway, the tax levied on wines is less than half that in Finland.

When the sample countries were ranked as to the retail price level of alcoholic beverages, Finland came second after Norway. As to price level in general, the Nordic countries with their State alcohol monopolies and Japan are in a class of their own. The retail price level index of these countries is 150; it is about 100 in countries of the next group (Ireland, Canada, New Zealand, the USA, Australia and Denmark). In the original EC member countries and Austria this index is quite uniform, ranging from 52 to 60. The price level of alcoholic beverages is lowest in Portugal and Spain.

In order to achieve the objectives of the EC's White Book with respect to alcoholic beverages, the European Commission has presented a proposal to make taxation of alcoholic beverages more uniform. Implementation of this proposal would mean that the Nordic countries with State alcohol monopolies should cut taxes most. The mean tax cut, especially for wines and spirits, would be greatest in Finland, where reduction of the special tax would cut the price level by one-half. This, in turn, would increase per capita alcohol consumption from the present 7.3 litres to 9.5–10.5 litres.

These developments would also mean a sharp fall in State alcohol revenues. Per litre of alcohol, State revenues would be four-fifths less, and the envisioned 30 to 40 per cent increase in alcohol consumption would still mean a reduction of State alcohol revenues by about FIM 6 thousand million.